

samenleving vlak na de bevrijding niemand was die zo sterke banden had zowel met het vooroorlogse politieke bestel als met de wereld van de illegaliteit: als voorzitter van de Tweede Kamer-fractie van de SDAP had hij, na als gijzelaar uit Buchenwald te zijn ontslagen (wegens zijn zwakke maag), de clandestiene contacten met wat er restte van het bestuur van de SDAP en met het partijkader aangehouden, artikelen geschreven in van SDAP'ers en NVV'ers uitgaande illegale bladen, de besprekingen in het Politiek Convent, het overlegorgaan der vooroorlogse democratische politieke partijen, voortgezet – daarnaast was hij voorzitter geworden van het door hem opgerichte Vaderlands Comité, voorzitter van de Contact-Commissie der illegaliteit en lid van het College van Vertrouwenmannen.

Over zijn medeformateur willen wij nu iets uitgebreider zijn.

Willem Schermerhorn was in december 1894 in het Noordhollandse Akersloot als boerenzoon geboren (en in juni '45 dus vijftig jaar en daarmee acht jaar jonger dan Drees) – hij had, na een hbs doorlopen te hebben, in Delft gestudeerd en zich vervolgens gespecialiseerd in de kartografie waarbij hij als eerste de luchtkartering een wetenschappelijke basis had gegeven. Op vrij jeugdige leeftijd (twee-en-dertig) was hij in Delft hoogleraar geworden en vijf eredoctoraten hadden zijn wetenschappelijke verdiensten onderstreept. Niet dat hij zich in een ivoren toren had opgesloten! Hij was een diep-overtuigd vrijzinnig-protestant en meende dat elke Christen zich in de samenleving actief moest opstellen. Hij werd eerst lid van de Liberale Staatspartij, vervolgens van de Vrijzinnig-Democratische Bond, sloot zich in de jaren '20 bij de pacifistische groepering Kerk en Vrede aan en werd in de jaren '30 lid, later voorzitter van de (tegen de NSB en de CPN gerichte) Nederlandse Beweging voor Eenheid door Democratie. Daarnaast was hij o.m. bestuurslid van de VPRO en redactielid van enkele cultureel-religieuze maandbladen. In de zomer van '33, enkele maanden na het aan de macht komen van Hitler (hij bedankte toen als lid van Kerk en Vrede), schreef hij in een van die maandbladen dat er strijd zou moeten worden gevoerd voor de handhaving van de democratische waarden, een strijd die vooral zou gaan om 'de rechtvaardige plaats van de vrije persoonlijkheid in een waarachtige gemeenschap'¹ – 'waarmee hij zich', aldus in '72 de historicus J. P. Janzen in een schets van Schermerhorns politieke denkbeelden, 'een personalistisch socialist *avant la lettre* toonde.'²

¹ *De Smidse*, 1933, p. 161–74. ² J. P. Janzen in *Socialisme en Democratie*, 1972, p. 543.